
М. ХАУСТОВА

доцент кафедри теорії держави і права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук

УДК 340.01

Проблеми і перспективи розвитку правової системи України в умовах глобалізації

У статті проаналізовано поняття глобалізації, визначено, що поряд із позитивними моментами, які вона несе, глобалізація породжує й низку негативних тенденцій та процесів. Також глобалізація справляє суттєвий вплив на всі підсистеми правової системи країни, насамперед на нормативну базу України, у якій під впливом глобалізаційних процесів сформувалися цілі галузі й інститути права та законодавства, окрім цього в умовах глобалізації виникають і нові джерела права, до числа яких слід віднести правові позиції Конституційного Суду України, правовий звичай та ділові узвичаєння, модельне законодавство та ін. У статті виокремлені й основні завдання, напрями правової модернізації в нашій країні.

Ключові слова: глобалізація, правова система, модернізація, правова позиція, судова практика, права людини, правова акультурація, правова політика.

Сучасний етап світового розвитку характеризується поглибленням процесів інтеграції політичного, економічного, культурного життя країн світу. У широкий вжиток увійшов термін «глобалізація» як характеристика формування єдиного планетарного суспільства.

Глобалізація (англ. *globalization*) – перетворення певного явища на світове, планетарне, те, яке стосується всієї зем-

лі, земної кулі. Глобалізація – явище у своїй основі об’єктивне, яке має системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства [1, с. 38]. Разом із тим велику роль у цьому процесі відіграють її учасники-суб’єкти, найбільш важливими серед яких є держави. Саме вони визначають рівень (масштаби) поширення глобалізаційних процесів та напрям (посилення або гальмування) їх розвитку.

Складність феномену глобалізації та масштаби її проявів обумовлюють полеміку з приводу визначення глобалізації. Можна констатувати, що глобалізація розглядається у широкому та вузькому розумінні [2, с. 17]. Якщо в широкому розумінні глобалізація – це, з одного боку, переростання національних і регіональних проблем у загальносвітові, а з другого – формування загального господарського, соціального і природно-біологічного середовища в планетарному масштабі, то у вузькому – вона трактується тільки в соціо-економічному аспекті, як перетворення національних, соціальних і господарських структур на цілісну та єдину гео-соціо-економічну реальність.

Глобалізація як складний процес сприймається досить суперечливо. Суперечність виявляється як у розумінні суті й змісту, так і в розробці й описах загальної моделі глобалізації, її наслідків. Соціальний вимір глобалізації досліджується з погляду можливості побудови глобального громадянського суспільства із загальними ціннісними орієнтирами та ідеологічними установками, високим рівнем соціальної мобільності, виникненням глобальної культури та глобалізацією суспільної свідомості.

Поряд із позитивними моментами, які вона несе, глобалізація породжує й низку негативних тенденцій та процесів. Це призвело до формування антиглобалістського напрямку, розробки антиглобалістської ідеології, підкріпленої цілковито організованою силою. Антиглобалізм як сучасне явище є адекватною відповіддю, спрямованою на прагнення до збереження національної са-

мобутності, національних інтересів та національних інститутів.

Визначення перспектив розвитку національної правової системи в умовах глобалізації потребує звернення до *проблеми стійкого розвитку суспільства*, оскільки аналіз правової системи як фактора стійкого розвитку суспільства дозволяє більш повно і точно зрозуміти її стабілізуючу роль у сучасному суспільстві [3, с. 424].

На *нормативному рівні* особливого значення набуває публічно-правове забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації, яке має передбачити збереження національно-культурної ідентичності правової системи України, що досягається розробкою правових інститутів і норм із урахуванням менталітету й культурно-історичних цінностей та ін.

Проблеми культурної ідентичності, які загострилися в умовах глобалізації, не обмежуються правовою культурою й правовою свідомістю, вони безпосередньо пов'язані й із конституційно-правовими нормами, визнанням культурної ідентичності, прав меншин, прав людини у сфері культури й у цілому культурного розмаїття. Проблема культурної ідентичності має міждисциплінарний характер, а тому потребує пильної уваги науковців, формування цілісної концепції ідентичності, яка б знайшла своє реальне втілення в конституційних нормах [4, с. 144].

Як слушно зауважує А. Скуратівський, правова культура є неодмінною умовою динамізації трансформаційних процесів, становлення в Україні правової держави та громадянського суспільства [5, с. 4].

Так, Л. Петручак виокремлює такі функції правової культури: передачі цінностей від покоління до покоління, регулятивну, виховну, прогностичну, охоронну та інтегративну [6, с. 6–9]. Щодо останньої, то в її основі лежить об'єктивна тенденція до зближення національних правових культур світу, посилення у правовій культурі органічної єдності національного та загальнолюдського. При цьому вважається, що посилення інтегративного потенціалу правової культури має відбуватися у напрямі збагачення національної правової системи загальносвітовими правовими цінностями, сукупним правовим досвідом. В умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів указана функція набуває особливого значення. Сьогодні неоспорюваним фактом є наявність діалогу правових культур, тобто взаємовплив, взаємозбагачення правових культур різних народів. Крім того, сьогодні за основу зближення правових систем пропонується обрати концепцію загальноцивілізаційної єдності людської культури.

Цілком логічно, що останнім часом широко вживаним у зв'язку з глобалізаційними процесами стає таке поняття, як «правова акультурація». Правова акультурація постає як процес засвоєння правової культури в усьому її багатоманітті, у взаємозв'язку та взаємообумовленості з іншими видами культур [7, с. 580]. Саме цей процес слід вважати універсальним, обумовленим глобалізаційними процесами взаємозв'язком між правовими культурами національних правових систем, який виражається у взаємному збагаченні, взаємообміні ціннісними структурними елементами

правової культури. Акультурацією глобального характеру є рецепція, при використанні якої національна правова система може зазнавати суттєвих змін, впливаючи до того ж на найважливіші аспекти правової культури, обумовлюючи глибинну трансформацію.

Правова акультурація стосується всіх аспектів правового життя суспільства, та найбільш яскравим є поширення й утвердження у різних правових системах ідеї прав людини, системи їх гарантій та захисту [2, с. 105–106]. Правова акультурація здійснюється різними шляхами та різними засобами: за допомогою законодавства та судової практики, за допомогою укладання договорів, а також приватним шляхом. На цій основі Ю. Оборотов виокремлює такі види правової акультурації: законодавчу, судову, договірну та доктринальну [8, с. 148].

Одним із найбільш важливих компонентів правової свідомості є *мова, правова мова, мовна правосвідомість*. Саме правова мова відображає правову культуру суспільства, його головні цінності, норми, технологію, спосіб правового життя, виховання (формування) правової свідомості, правових знань та правової компетенції особи (індивіда) – суспільства – держави. Як функціональна основа права мова права – це історично сформована сукупність лексичних, фразеологічних, граматичних і стилістичних мовних засобів, які забезпечують комунікативні потреби у правовому житті суспільства. При цьому основними сферами функціонування мови права є: законодавство, судочинство і нотаріальне діловодство, юридична наука й освіта, правова інформація, правова

публіцистика [9, с. 110]. Крім того, предметна специфіка галузей права визначає додаткові особливості кожної з цих підмов (мова законодавства і підзаконних нормативних актів, мова правозастосовної практики, мова юридичної журналістики, мова юридичної науки і юридичної освіти і т. ін.), які, у свою чергу, також підрозділяються на декілька видів – мови цивільного, кримінального, міжнародного права тощо, мови відповідних видів судочинства і т. ін. [10, с. 3].

Визначальною умовою розвитку правосвідомості є *освіта* (у тому числі юридична). Сьогодні сприяти внутрішній інтеграції галузі вищої юридичної освіти може кардинальне оновлення змісту освіти. Підготовка юридичних кадрів – могутній канал оновлення «питання» правової культури, та залежно від того, які джерела його поповнюють, значною мірою залежить, яким бути вітчизняному ладу [7, с. 586]. Безумовно, перед юридичною освітою стоїть ряд завдань, які обумовлені сучасними процесами модернізації та вступом України до європейського освітнього простору.

Досить складним і гострим лишається для України *питання гендерної рівності*. Гендерна рівність – складова загального принципу рівності як основи демократичного устрою держави та суспільства. Принцип рівності є універсальною категорією і виключає дискримінацію за будь-якою ознакою: раси, кольору шкіри, релігії, соціального статусу. Рівність за ознакою статі відображає лише один, але дуже вагомий елемент у конструкції загального принципу рівності.

Так, за показником розширення можливостей жінок, який озвучений у Доповіді ООН з людського розвитку 2009 р., Україна посідає лише 86-те місце серед країн світу. І така оцінка є об'єктивною. Тому одним із головних завдань мають стати розробка та прийняття державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2015 р., визначення реальних завдань, що мають бути досягнуті, та конкретних індикаторів, за якими здійснюватиметься оцінка виконання програми.

Гендерна проблематика ще не є достатньо поширеною в Україні, але вже набула значного суспільного резонансу. Тому важливо, щоб гендерне регулювання не стало об'єктом правової демагогії. У правосвідомості громадян мають бути сформовані адекватні уявлення про гендерну рівність, шляхи і способи її досягнення. Це сприятиме свідомому та правильному сприйняттю нових егалітарних моделей правовідносин.

Отже, запровадження в Україні гендерно чутливої політики є важливим етапом у подоланні правового нігілізму, встановленні егалітарних моделей правового регулювання, підвищення рівня правової культури [11, с. 100].

Таким чином, головною ціллю правової політики в сучасній Україні буде виступати підвищення якості правового регулювання суспільних відносин, серцевиною чого, без сумніву, є найбільш повне забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Загальна мета правової політики повинна спиратися на такі цінності, як життя, свобода, справедливість, безпека, порядок, та «сприяти їх втіленню у правове життя суспільства».

З урахуванням указаних цілей можливо виокремити такі пріоритети правової політики в Україні, які тією чи іншою мірою розвивають, конкретизують ці цілі. Зокрема, до таких пріоритетів можна віднести такі:

- встановлення системи правових обмежень для публічної влади, які втілюються в життя за допомогою таких принципів, як поділ влади, парламентаризм, верховенство закону, взаємна відповідальність держави та особи та ін.;

- формування інститутів громадянського суспільства, що передбачає створення і діяльність різноманітних інституцій – організацій та асоціацій, які об'єднують людей зі спільними інтересами;

- реформування ефективної судової системи;

- забезпечення принципу верховенства права, зміцнення законності та правопорядку.

Глобалізація справляє суттєвий вплив на всі сторони (частини) правової системи країни. Насамперед на нормативну базу України, у якій під впливом глобалізаційних процесів сформувалися цілі галузі й інститути права та законодавства, такі як космічне, атомне, інформаційне та екологічне право, кримінально-правові інститути боротьби із хакерством, торгівлею людьми, незаконною міграцією та ін.

На відміну від системи права, сутності якої не відповідає принцип галузевої комплексності, в умовах глобалізації значно зросло коло комплексних міжгалузевих структурних утворень законодавства, найбільш характерним прикладом якого є соціальне законодавство, законодавство про боротьбу із злочинністю та ін.

В умовах глобалізації виникають і *нові джерела права*, до числа яких слід віднести правові позиції Конституційного Суду України, правовий звичай та ділові узвичаєння, модельне законодавство та ін. Так, на думку М. Марченко, звертає на себе увагу тенденція до посилення ролі та значення суддівського права, а разом із ним і його джерел у вигляді прецеденту та судової практики [12, с. 286]. У науковій літературі підкреслюється, що оскільки в міру розвитку процесу глобалізації «право стає все більш складною системою» та оскільки «передбачити все в законах неможливо», як наслідок – неминуче підвищується роль судової практики у вирішенні ряду питань [13, с. 11].

Так, запровадження інституту конституційного судочинства, як зазначає О. Кравчук, «зумовило появу нових для національної правової системи категорій та понять, серед яких особливу увагу слід звернути на феномен правових позицій Конституційного Суду України» [14, с. 185]. Правові позиції Конституційного Суду – явище неординарне, оскільки, незважаючи на відсутність його законодавчого визначення, воно регулярно застосовується в актах органу конституційної юрисдикції у випадках посилання на його попередні рішення, висновки або окремі ухвали. Така практика, на наш погляд, є цілком слушною, оскільки впливає насамперед зі значення терміна «позиція» – точка зору, ставлення до чого-небудь.

Саме рішення Конституційного Суду та правові позиції, що в них містяться, стають суттєвим фактором правової модернізації. У рамках такого підходу правові позиції Конституційного Суду (які

віддзеркалюються у його рішеннях) можливо зіставити із *ratio decidendi* в англійському праві [15, с. 159]. З погляду В. Тація, правові позиції – це «серцевина» рішень Конституційного Суду. В їх основу покладено наукові знання, конституційні принципи, правові доктрини й розуміння права [16, с. 31; 17, с. 32–33].

Як зауважує В. Овчаренко, правові позиції Конституційного Суду України, сформульовані у його актах, за своєю правовою природою є специфічними джерелами права [18, с. 70]. Їх специфічність полягає у тому, що вони формулюються під час здійснення судового конституційного контролю, який за своєю правовою природою не є нормотворчою діяльністю [19, с. 123]. З приводу цього слід погодитися з А. Головіним, який наголошує: «Не можна заперечувати той факт, що визнання правової норми неконституційною або її офіційне тлумачення не означає створення нової норми права» [20, с. 62]. Це дійсно так, адже відмінності між законотворчістю і дослідженням законів щодо їх неконституційності є безсумнівними і суттєвими.

В. Зорькін також наполягає на тому, що правовим позиціям Конституційного Суду властиві певні ознаки, які характерні для джерел права. По-перше, вони відображають державну волю, оскільки виникають як акт конституційного органу, який уповноважений виразити цю волю у визначених Конституцією та законом формі та параметрах; по-друге, мають загальнообов'язковий характер (і для законодавця, і для правозастосовувача) та наділені регулятивною якістю для відповідного виду сус-

пільних відносин, які набувають форми конституційних відносин; по-третє, наділені деякими нормативними властивостями у правовій системі та служать орієнтирами у правотворчості та правозастосуванні [15, с. 81–82]. Крім того, рішення Конституційного Суду мають таку ж сферу дії у часі, просторі та за колом осіб, як рішення нормотворчого органу, та відповідно таке ж, як нормативні акти, загальне значення [21, с. 161–162].

Як слушно зауважують А. Селиванов та А. Стрижак, офіційне визнання за правовими позиціями Конституційного Суду України характеру джерела права «стало б елементом розвитку вітчизняної правової системи» [22, с. 107].

Отже, у сучасній Україні судова практика на законодавчому рівні набуває *обов'язкового* характеру і стає джерелом права [23, с. 119]. Так, статтею 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV прямо передбачено, що суди застосовують при розгляді справ практику Європейського суду з прав людини як *джерело права* [23, с. 120].

Зміна джерельної бази права пов'язана також із підвищенням ролі нормативного договору як джерела права, що обумовлено процесами децентралізації, використанням координаційних методів правового регулювання. Нормативний договір є зручним способом регулювання, який дає змогу враховувати взаємні інтереси суб'єктів та забезпечувати відносно безконфліктне функціонування громадянського суспільства. У країнах романо-германської правової сім'ї

(у тому числі в Україні) нормативні договори відносять до *обов'язкових, первинних* джерел права [23, с. 114–115].

Змінюються могутність та сила впливу на нормотворчість різних соціальних факторів. Суттєво підвищується роль економічного фактора, який відтіснив на другий план навіть такий могутній соціальний фактор, як політичний. Майже непомітний вплив на правотворчість соціокультурного фактора. У міру поглиблення розмежування суспільства на багатих та бідних, осіб різної національності та конфесіональної належності все менш однорідною та більш внутрішньо суперечливою стає в ході правотворчості роль ціннісно-психологічного фактора. Інтернаціональний (міжнаціональний) соціальний фактор майже не взаємодіє в ході правотворчості із національним. Серед факторів, що забезпечують, на перший план висувається інформаційний, який підміняє організаційний фактор. В умовах глобалізації у сфері правореалізації найбільш помітним нововведенням слід вважати ріст значущості самого механізму перетворення в життя правових норм і відповідно розвиток, диференціацію та паралельну їй уніфікацію процесуального законодавства.

Основою правової системи є *забезпечення реальних прав і свобод людини і громадянина* [3, с. 426]. Ступінь розвитку реальних прав і свобод перебуває в прямій залежності від ступеня становлення й розвитку стійкості правової системи та її взаємодії з іншими підсистемами суспільства та з іншими правовими системами цивілізації.

На сьогоднішній день відмічається тісний зв'язок між правами людини та

процесами глобалізації, при цьому підкреслюється позитивний аспект впливу глобалізації на права людини. Так, О. Цуканова вважає, що права людини є ключовою ланкою глобалізації [цит. за: 24, с. 4]. Саме вони дозволяють перебороти відчуження між людиною, суспільством та державою. О. Смирнова зазначає, що комплекс прав і свобод людини є тією ланкою, що згуртовує людей, є тим, за що вони борються, та виражається в позитивних ідеях справедливості, добра, загального блага [25, с. 35]. На думку М. Матузова, О. Малька, права людини є позатериторіальними і позанаціональними, їх визнання, дотримання та захист не є тільки внутрішньою справою тієї чи іншої держави. Вони давно стали об'єктом міжнародного регулювання. Їх можна назвати моральним фундаментом будь-якого суспільства [26, с. 115].

Про усвідомлення органами державної влади необхідності визнання прав людини і громадянина як основної мети всієї системи державного управління свідчить прийняття Постанови Верховної Ради України «Про засади державної політики України в галузі прав людини» від 17 червня 1999 р., якою було чітко визначено пріоритетні напрями державної політики в галузі прав людини, тобто завдання, які ставляться як базові для всіх органів державної влади. Серед них необхідно згадати такі: 1) забезпечення верховенства права та основних свобод людини у відносинах із державою; 2) створення належних умов, вироблення механізмів і процедур для повної і безперешкодної реалізації кожною особою своїх прав та законних інтересів; 3) приведення законодавства

України у відповідність з універсальними стандартами прав людини ООН та Ради Європи; 4) реформування адміністративного та адміністративно-процесуального законодавства з метою належного забезпечення реалізації громадянами своїх прав та законних інтересів у сфері діяльності виконавчої влади, їх дійової охорони та захисту в суді у разі їх порушення; 5) ратифікація міжнародно-правових актів як універсального, так і регіонального рівня, що проголошують права і основні свободи людини і громадянина та відповідають інтересам і потребам українського народу, тощо.

У зв'язку із цим більш виваженими й обґрунтованими є погляди тих науковців, як вітчизняних, так і західних, які пропонують комплекс заходів, наприклад *модернізацію правової системи* [27, с. 14]. Як зазначає В. Зорькін, сучасна модернізація, модернізація пост-індустріальної епохи – це за своєю сутністю правова модернізація, боротьба за право, і навіть більше того – боротьба за збереження права і як ідеї, і як реально діючої нормативної системи [28, с. 58]. Сучасна правова модернізація повинна бути нерозривно пов'язана не тільки із цілями нашої країни та тенденціями глобальних трансформацій світоустрою, а й з масовими ідеалами та смислами буття. Як підкреслив С. Щетінін, модернізація руйнує панування традиції та духу колективності, роблячи таким чином індивіда більш самостійним [29, с. 72].

Модернізація правової системи являє собою еволюційну зміну синтезованої сукупності правових явищ і процесів, зумовлену міжнародними глобалі-

заційними процесами, з метою якісно нового впливу на правове життя суспільства. У сучасній юридичній науці механізм модернізації правової системи розглядають як гнучку систему взаємозалежних, нормативно закріплених стадій і етапів, спрямованих на вдосконалення правової системи держави з метою підвищення ефективності її функціонування й досягнення її головної мети – встановлення міцного правового порядку.

Модернізація національної правової системи в Україні передбачає комплексний вплив на структурні компоненти правової системи: інституційну, нормативну, ідеологічну, функціональну, інфраструктурну та результативну підсистеми та їх елементи [3, с. 436].

Основними завданнями, напрямами правової модернізації в нашій країні є: 1) оптимізація українського права на підставі загального принципу юридичної рівності – рівності всіх перед законом та судом; 2) формування професійної та масової суспільної правосвідомості, яка заснована на затвердженні гідності особи, почутті поваги до права та закону; 3) стабілізація системи законодавства та в цілому системи нормативних правових актів, у тому числі за посередництвом сучасної кодифікації; 4) зміцнення незалежного та справедливого правосуддя; 5) створення сучасної нормативно-правової основи стабільного інноваційного розвитку; 6) затвердження конституційної законності як правового режиму функціонування держави та суспільства, стабільної системи правозастосування, яка гарантує визнання, дотримання та захист прав і свобод людини і грома-

дянина, у тому числі у соціальній сфері; 7) подолання кримінальної тенденції розвитку суспільства та держави [28, с. 57–58].

Як відомо, у 1994 р. відбулося підписання і ратифікація Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими співтовариствами (Європейським Союзом) та їх державами-членами, яка відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства. Принципового значення набувають положення ч. 1 ст. 51 Угоди, в яких зазначається, що Сторони визнають важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством (ЄС) зближення існуючого і майбутнього за-

конодавства України із законодавством Співтовариства. Саме задля цього було запроваджено один із напрямів інтеграційного процесу – це адаптація законодавства України до законодавства ЄС. Однією з необхідних передумов успішної адаптації законодавства України є наповнення реальним змістом принципу верховенства права та надання надійних гарантій захисту прав людини [30, с. 751]. Ідеться насамперед про формування в державі належної моделі, здатної забезпечити ефективне застосування адаптованого законодавства, зміцнити демократичні, політичні, громадянські інститути, гарантуючи верховенство права, захист прав і свобод людини.

Список використаної літератури

1. Новейший словарь иностранных слов и выражений. – М. : Современный литератор, 2003. – 976 с.
2. Стеценко С. Г. Глобалізація та право: національний вимір : монографія / С. Г. Стеценко, Л. О. Васечко. – К. : Атіка, 2012. – 132 с.
3. Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір : монографія / Л. Г. Удовика. – Х. : Право, 2011. – 552 с.
4. Маркова-Мурашова С. А. Современные правовые системы: тенденции интеграции и дифференциации : монография / С. А. Маркова-Мурашова. – Краснодар : Кубан. гос. ун-т, 2005. – 245 с.
5. Скуратівський А. В. Формування та розвиток правової культури в українському суспільстві (філософсько-правовий аналіз) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / А. В. Скуратівський. – К., 2004. – 24 с.
6. Петручак Л. А. Функции правовой культуры / Л. А. Петручак // Право и государство: теория и практика. – 2009. – № 8 (67). – С. 6–9.
7. Синюков В. Н. Российская правовая система. Введение в общую теорию / В. Н. Синюков. – 2-е изд., доп. – М. : Норма, 2012. – 682 с.
8. Оборотов Ю. Н. Традиции и новации в правовом развитии / Ю. Н. Оборотов. – Одесса : Юрид. лит., 2001. – 358 с.
9. Оборотов Ю. Загальнотеоретична юриспруденція як сучасна теорія держави і права / Ю. Оборотов // Право. – 2013. – № 9. – С. 103–116.
10. Зархіна С. Є. Мова права як предмет філософсько-логічного аналізу (історичний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / С. Є. Зархіна. – 2005. – 20 с.
11. Правові засади формування та розвитку гендерного середовища в Україні : монографія / за заг. ред. Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко. – К. : Юрид. думка, 2010. – 352 с.
12. Марченко М. Н. Государство и право в условиях глобализации / М. Н. Марченко. – М. : Проспект, 2013. – 400 с.
13. Лукашук И. И. Глобализация и право / И. И. Лукашук // Государство и право. – 2005. – № 12. – С. 5–12.

14. Кравчук О. Окремі аспекти поняття та сутності правових позицій Конституційного Суду України / О. Кравчук // Держава і право. – 2011. – № 52. – С. 46–58.
15. Зорькин В. Д. Конституционно-правовое развитие России / В. Д. Зорькин. – М. : Норма : ИНФРА – М, 2011. – 720 с.
16. Тацій В. Я. Питання меж тлумачення Конституційним Судом України Конституції та законів України / В. Я. Тацій // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2001. – № 4. – С. 30–44.
17. Тацій В. Я. Правозахисний напрям інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду України / В. Я. Тацій // Вісн. Конституц. Суду України. – 2011. – № 4–5. – С. 32–41.
18. Овчаренко В. Правові позиції Конституційного Суду України: поняття, суть і можливість перегляду / В. Овчаренко // Вісн. Конституц. Суду України. – 2013. – № 5. – С. 62–71.
19. Конституционные преобразования в Украине: история, теория и практика : монография / под ред. М. Ф. Орзих. – Киев : Юринком Интер, 2013. – 512 с.
20. Головин А. Правовая природа и юридическая сила актов Конституционного Суда Украины / А. Головин // Конституционное правосудие в новом тысячелетии : альманах. – Ереван, 2011. – С. 60–72.
21. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування : монографія : у 2 кн. Кн. 1 / В. Д. Бринцев. – Х. : Право, 2013. – 392 с.
22. Селиванов А. Питання теорії конституційного правосуддя в Україні: актуальні питання сучасного розвитку конституційного правосуддя : монографія / А. Селиванов, А. Стрижак. – К. : Логос, 2010. – 257 с.
23. Теорія держави і права : [підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / за ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2014. – 368 с.
24. Васечко Л. Обмеження прав людини в умовах глобалізації: проблеми теорії та практики / Л. Васечко // Юрид. Україна. – 2013. – № 1. – С. 4–7.
25. Смирнова Е. С. Проблеми правового статусу іноземців в умовах глобалізації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Е. С. Смирнова. – М., 2009. – 40 с.
26. Матузов Н. И. Теория государства и права : учебник / Н. И. Матузов, А. В. Малько. – М. : Юристъ, 2004. – 656 с.
27. Файнберг М. М. Модернизация правовой системы Российской Федерации: проблемы теории и практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / М. М. Файнберг. – М., 2008. – С. 14.
28. Зорькин В. Д. Право в условиях глобальных перемен : монография / В. Д. Зорькин. – М. : Норма, 2013. – 496 с.
29. Щетинин С. А. Правовая глобализация: понятие и основные формы (теоретико-методологические аспекты) : дис. ... канд. юрид. наук / С. А. Щетинин. – Ростов н/Д, 2009. – 192 с.
30. Правова доктрина України : у 5 т. Т. 1. Загальнотеоретичні та історична юриспруденція / за заг. ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2013. – 976 с.

Стаття надійшла до редколегії 26.12.2013.

Хаустова М. Проблемы и перспективы развития правовой системы Украины в условиях глобализации

В статье проанализировано понятие глобализации, определено, что наряду с позитивными моментами, которые она несет, глобализация порождает и перечень негативных тенденций и процессов. Также глобализация оказывает существенное влияние на все подсистемы правовой системы страны, прежде всего на нормативную базу Украины, в которой под влиянием глобализационных процессов сформировались целые отрасли, институты права и законодательства, кроме этого в условиях глобализации появляются и новые источники права, к которым относятся правовые позиции Конституционного Суда Украины, правовой обычай, модельное законодательство и др. В статье выделены и основные задачи, направления правовой модернизации в нашей стране.

Ключевые слова: глобализация, правовая система, модернизация, правовая позиция, судебная практика, права человека, правовая аккультурация, правовая политика.

Haustova M. The problems and prospects of the development of Ukrainian legal system under conditions of globalization

It is stated in the article that the 21 century is characterized by the further development of the globalization process which is basically an objective phenomenon and has a system nature, i.e. covers all the spheres of the society life. Globalization opens for people the most widespread possibilities and after some time gives rise to problems, the solution of which is main precondition of the existence of civilization, such as ensuring of universal peace and security including terrorism, non-proliferation of mass-destruction weapons, ensuring of world economy functioning, environmental protection etc.

It is determined that legal culture is the obligatory condition of waking transformational processes more dynamic and of the formation of legal state and civil society in Ukraine. And such components of legal conscience as language, legal language, language legal conscience and education are also analyzed.

Attention is focused on the fact that the question of gender equality remains very complicated and urgent for Ukraine. Gender equality is a component of the general principle of equality as the basic of the democratic system of powers and societies. Besides, the article emphasis that the main goal of the legal policy in modern Ukraine will be the improvement of the legal control of social relations, the core of which is the most comprehensive ensuring of a persons and citizen's rights and freedoms. The general goal of the legal policy should rely upon such values as life, freedom, justice, security and order and contribute to their incorporation into the legal life of a society. Taking into account the above-mentioned goals the following priorities of the legal policy in Ukraine are determined, namely: the reform of the judicial system, the strengthening of legality, law and order etc.

Globalization has a substantial influence on all subsystems of the legal system of the country.

Under conditions of globalization the range of complex inter-branch structural formations of legislation has greatly increased, the most typical example of which is social legislation, criminal legislation etc.

Besides, under conditions of modern globalization processes new sources of law began to appear, including legal positions of the Constitutional Court of Ukraine, legal custom and business usage, model legislation etc. It was concluded that in modern Ukraine judicial practice at the legislative level appears obligatory by nature and becomes the legal source.

It is determined that the basic of the legal system is ensuring of real rights and freedoms of a man and citizen. Besides, the article has analysed and formulated the definition of such a notion as modernization and also determined the main and trends of legal modernization in our country.

Keywords: Globalization, legal system, modernization, legal position, judicial practice, rights of person, legal acculturation, legal policy.